

MIYA ICHI BOSIMI OSHISH SINDROMI VA UNING JARROHLIK BOSHQARUVI

Yunusov Sardor

Samarqand davlat tibbiyot universiteti talabasi

G'ofurov Muhammad

Samarqand davlat tibbiyot universiteti talabasi

Yunusova Mumtozbegin

Samarqand davlat tibbiyot universiteti talabasi

Shukrullayeva Ruxshona

Samarqand davlat tibbiyot universiteti talabasi

Annotatsiya: Miya ichi bosimi oshish sindromi markaziy asab tizimi va miya faoliyatining eng muhim, hayot uchun xavfli, murakkab va ko'p qirralik patologiyalaridan biri hisoblanadi. Ushbu sindrom bosh miya parenximasining anatomik va fizilogik holatiga, miya atrofik suyuqligi muvozanatiga, vena va arteriya qon aylanishiga oid o'zgarishlar natijasida paydo bo'ladi. Miya ichi bosimi oshishining negizida, odatda, miya ichki yoki tashqi omillar natijasida bosimning o'zgarishi, parchalanish, suyuqlik chiqishining buzilishi, o'smalar, gematoma, shishlar, gemorragik jarayonlar, suyuqlik chiqish etikasi va boshqa sabablarga bog'liq turli patologik kechinmalar yotadi. Bu sindromning klinik manzarasi har doim ham oson aniqlanmaydi, u ba'zan xastalikning asosiy shikoyati sifatida namoyon bo'ladi, ba'zan esa boshqa patologik jarayonlar tarkibida rivojlanadi.

Kalit so'zlar: miya ichi bosimi oshish, intrakranial gipertoniya, sindrom, jarrohlik boshqaruvi, dekompressiya, shuntlash, diagnostika, neyrokirurgiya, rehabilitatsiya.

Miya ichi bosimi oshishining patofiziologik asoslari chuqur va ko'p bosqichli jarayonlarga bog'liq. Miya qattiq va elastik suyak xaltasida joylashgani uchun ichida bosim ortsa, bu o'z-o'zidan miya to'qimalari, qon-tomir va suyuqliklar o'rtasida muvozanatni buzadi. Miya ichi suyuqlik harakatining buzilishi, venoz yoki arterial qonning miya to'qimalarida to'planishi, intrakranial gipotoniya yoki gipertoniya, "Likvor yo'llarining" tutilishi kabi omillar miya ichi bosimi oshishiga sabab bo'ladi. Patologik jarayonlar miyaning turli qismlarida mahalliy yoki umumiy bosimning oshishiga olib keladi, natijada miya sohalarining qon bilan ta'minoti, metabolizmi, yaxshi ishlashi izdan chiqadi, bosh miya markazlari faoliyati izdan chiqadi. Klinik manzara ko'p hollarda bir necha asosiy simptomlar bilan ifodalanadi, bunda eng avvalo bosh og'rig'i, ko'ngil aynishi, qusish, xushdan ketish, ko'z tubining o'zgarishlari, xotira yomonlashishi, harakat va nutq buzilishlari, psixik o'zgarishlar, intellekt faoliyati pasayishi, ba'zan esa hayot uchun xavfli bo'lgan stupor va komalar rivojlanishi kuzatiladi. Miya ichi bosimi oshish sindromi tez rivojlanadigan, o'tkir va surunkali variantlarda namoyon bo'lishi mumkin.

O'tkir holatlarda ko'pincha bir necha soat yoki kun davomida hayot uchun xavf tug'diradigan simptomlar paydo bo'ladi. Surunkali holatlarda esa uzoq vaqt mobaynida, sekin-asta aniq belgilersiz rivojlanishi mumkin. Miya ichi bosimi oshishining diagnostikasi zamonaviy tibbiyotning asosiy masalalaridan biridir, u klinik, neyrodagnostik tadqiqotlar, texnologik usullar asosida shakllanadi. Bu jarayonda kompyuter tomografiyasi, magnit-rezonans tomografiya, ultratovush, oftalmologik ko'rik, qator laborator va fizik tekshiruvlar asosiy o'rin tutadi [1].

Jarrohlikning o'rni va asosiy yutuqlari ayniqsa o'tkir va og'ir intrakranial gipertoniya holatlarida ko'zga ko'rinadi. O'tkir miya ichi bosimi oshganda konservativ va medikamentoz terapiya qarshi natija bermagan holatlarda operativ muolajalar yagona samarali usul bo'lib qoladi. Miya ichi bosimini meyorlashtirish uchun zamonaviy jarrohlik amaliyotida bir necha ustuvor yondashuvlar mavjud. Dastlab, bosimni kamaytirishga qaratilgan operatsiyalar, ya'ni dekompressiv kraniotomiya (bosh suyak qopqog'ini ochish), likvor yo'llarida shuntlash operatsiyalari, intrakranial g'aliziya va qon o'tkazadigan yo'llarni kengaytirish, suyuqliklarning evakuatsiya qilinishi, shuningdek, o'smalar yoki gematomalarni olib tashlash amaliyoti keng qo'llaniladi. Miya ichi bosimi oshishi turli etiologiyali bo'lishi mumkinligi uchun jarrohlik yondashuvi faqat asosiy sabab aniqlanganida va boshqa barcha konservativ usullar natija bermagan hollarda Samarali bo'ladi.

Bosh miya suyuqliklarining disbalansi, likvorning ortiqcha yig'ilishi yoki to'planishidan kelib chiqadigan makro va mikrostruktural o'zgarishlar jarayonida shuntlash eng muhim va yetakchi operatsion amaliyot hisoblanadi. Shuntlash operatsiyalari asosan gidrosefaliya va likvor-gipertenziv sindromlarda samarali hisoblanadi. Mazkur usulning asosiy mohiyati ortiqcha miya suyuqligini boshqa tana bo'shlig'iga, odatda, qorin bo'shlig'iga olib chiqishdan iborat. Bu orqali bosim meyorlashtiriladi, miya soha va to'qimalari qon aylanishi, ularning funksiyasi tiklanadi. Dekompressiv kraniotomiya esa bosh miya qattiq to'qimalarining kengayishi, shish yoki gematoma natijasida o'ta yuqori bosim paydo bo'lganda, miya to'qimasini siqilish holatidan chiqarish maqsadida amalga oshiriladi [2].

Jarrohlik muolajalaridan so'ng salbiy asoratlar, uzoq muddatli reabilitatsiya va yordamchi muolajalarga alohida e'tibor berilishi talab qilinadi. Operatsiyadan keyingi bosqichda miya ichidagi haddan tashqari bosimning qayta oshishiga, dori vositalarining nojo'ya ta'siriga, infeksiyalarning paydo bo'lishiga qarshi kurashish muhim hisoblanadi. Bunda zamonaviy antibakterial va antikoagulyant terapiya, fizioterapiya, dori-darmonlarni kompleks qo'llash, bemorlarni o'z vaqtida kuzatish va to'liq reabilitatsiya dasturi asosiy tamoyil bo'lib xizmat qiladi. Miya ichi bosimi oshish sindromi bo'yicha jarrohlik yondashuvining asosiy prinsiplari: to'g'ri tashxis, erta va to'g'ri operatsion muolaja, operatsiyaning individual yondashuvga asoslanganligi, bemorning umumiy holati va asosiy kasallik etiologiyasiga doir parametrlarni hisobga olishdan iborat. Bemorlarning yoshi, umumiy salomatlik darajasi, hamroh kasalliklar, bosh miya va

suyakning anatomik xususiyatlari, operatsiyadan oldingi tahlillar va zamonaviy instrumental tekshiruv natijalari hisobga olinadi. Jarrohlik hamda jarrohlikdan keyingi holatda terapevtik va rehabilitatsion yordamning o'zaro uzviyligi muvaffaqiyat garovidir. Birlamchi operatsiyadan so'ng bemorni doimiy kuzatib borish, laborator va klinik ko'rsatkichlarni nazorat qilish, ayrim holatlarda miya ichi bosimini maxsus zamonaviy asboblardan yordamida real vaqt rejimida o'lchab borish talqin etiladi [3].

Miya ichi bosimi oshishining oldini olish va profilaktika yo'llari ham muhim o'rinni tutadi. Surunkali kasalliklarni o'z vaqtida davolash, bosh miya jarohatlari va bosh miya infeksiyalaridan ehtiyot bo'lish, o'z vaqtida mutaxassisga murojaat qilish, uzoq muddatli bosh og'rig'i va holsizlik belgilariga e'tiborli bo'lish ushbu sindrom rivojlanishining oldini oladi. Bu sohada zamonaviy tibbiyotning ilmiy va texnologik yutuqlari, neyroxirurgiya texnikalari, yangi generation tomografik va ultratovush tekshiruvlari, polifunksional jarrohlik asboblarning joriy etilishi natijasida og'ir miya ichi bosimi oshish sindromlari muvaffaqiyatli davolanishiga keng yo'l ochildi. Yillar davomida tajriba orttirgan shifokorlar, neyroxirurglar va boshqa sohaga aloqador mutaxassislarining ilmiy izlanishlari natijasida zamonaviy protokollar, algoritmlar va muolaja standartlari joriy qilindi. Bu bemorlarning hayot sifatini yaxshilash, kasallikdan keyin to'liq tiklanishga erishishda muhim yutuqlar berdi [4].

Miya ichi bosimi oshish sindromi ko'plab etiologiyalarga, turli yosh guruhlarga va har xil klinik kechishlarga ega. Sindromning har bir varianti uchun jarrohlik boshqaruvi usullari va diagnostik yondashuvlar o'ziga xosdir. Klub-ta'sirchan simptomatlardan, hayot uchun xavfli bo'lgan oqibatlargacha yo'l olishi mumkin. To'g'ri va o'z vaqtida tashxis, zamonaviy neyrodagnostik usullardan foydalanish, jarrohlik va farmakologik muolajalarni birgalikda olib borish sindrom bilan og'rikan bemorlar uchun muvaffaqiyat garovidir. Natijada, miya ichi bosimi oshish sindromini zamonaviy davolash uslublari, ayniqsa jarrohlik metodlari ushbu patologiyadan forig' bo'lish, hayot uchun xavfli kechishlarni oldini olish, bemorlarni ijtimoiy hayotga qaytarishda beqiyos ahamiyatga ega. Neyroxirurgik yondashuvlar, ularni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun yangi diagnostik va operatsion texnologiyalardan foydalanish kasallik oqibatlarini kamaytirish, o'lim va nogironlik xatarini minimal darajaga tushirish imkonini beradi [5].

Xulosa:

Miya ichi bosimi oshish sindromi tibbiyotning murakkab, hayot uchun xavfli va chukur tadqiqot talab qiladigan sohalaridan biridir. Jarrohlik yondashuvlar, zamonaviy diagnostik va terapevtik muolajalar, bemorlarni to'liq va individual ko'rib chiqish yondashuvlari miya ichi bosimi oshish sindromining davosi va boshqaruvida asosiy o'rinni tutadi. Operatsion protokollar, neyroxirurgik metodlarning yangilanishi, sifatli medikamentoz terapiya va davomli rehabilitatsiya orqali bemorlarni tiklashda samaradorlik yuqori darajaga ko'tarilmoqda. Ushbu sindromni o'z vaqtida aniqlash va zamonga mos muolajani boshlash, kasallikdan keyin bemorlarni to'liq tiklash hamda jamiyatga foyda keltiruvchi shaxs sifatida ulg'ayishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Рахимов С.К. "Нейрохирургия". Тошкент: Тиббиёт, 2020.
2. Алишеров А.А. "Мия ичи босимнинг кўтарилишида кўрсатмалар ва даволаш усуллари". Ўзбекистон, 2018.
3. Гиляров А.В., Поляков В.А. "Внутричерепное давление и цереброваскулярные болезни". М.: Медицина, 2005.
4. Muradov M., Kamalova N. "Miya ichi bosimi oshishi va uning zamonaviy boshqaruvi". Тошкент: Innovatsiya, 2022.
5. Yusupov F.M. "Bosh miya jarohlari va neyroxirurgik kasalliklar". Toshkent: Fan, 2016.
6. Gafurov M.T., Sharipova A.R. "Nevrologiyada zamonaviy sindromlar va ularni davolash". Toshkent: Tibbiyot, 2021.